

HET NIEUWSGIERIGE KIND

Leren wat je moet doen als je niet weet wat je moet doen

Journalistiek verslag Expertbijeenkomst Het nieuwsgierige kind, 8 juni 2015
door Marilse Eerkens

Aanleiding

Staatssecretaris Dekker roept maatschappelijke organisaties op om het Platform Onderwijs2032 te voeden met ideeën voor de ontwikkeling van het curriculum in het funderend onderwijs. In antwoord hierop organiseerde de KNAW en de Akademie van Kunsten de expertmeeting 'Het nieuwsgierige kind'. Tijdens de bijeenkomst schetsen verschillende sprekers waarom het zo belangrijk is om binnen het onderwijs ruimte te bieden aan nieuwsgierigheid, verbeeldingskracht en creativiteit en dragen zij manieren aan om deze aangeboren eigenschappen van kinderen meer uit de verf te laten komen.

Het probleem

'Maar wat wil je eigenlijk weten?' Het is een vraag die José van Dijck hoogleraar vergelijkende mediawetenschappen aan de UvA en president van de KNAW regelmatig stelt aan haar studenten als ze aan het begin van hun scriptie of proefschrift haar de eerste resultaten van hun speurwerk laten zien. Helaas, zo stelt van Dijck, is er steeds minder tijd om bij dit soort wezenlijke vragen stil te staan. In het huidige onderwijs draait het volgens haar te veel om het vergaren en reproduceren van bestaande kennis (leergierigheid) en te weinig om het verzinnen van goede vragen die voortkomen uit een 'oprecht verlangen en drang' om iets te weten te komen (nieuwsgierigheid). Dat is begrijpelijk vindt ze – vragen verzinnen is soms moeilijker en tijdrovender dan antwoorden zoeken – maar zeker niet terecht. Leergierigheid is zeker belangrijk, maar nieuwsgierigheid en de vragen die daar uit voortkomen, brengt volgens haar een creatief denkproces op gang dat nodig is om weer een stap dichterbij de waarheid te komen. 'Nieuwsgierigheid is de basis en de kern van al het wetenschappelijk onderzoek.' Om haar betoog kracht bij te zetten verwijst ze naar een citaat van Einstein. 'Ik heb geen bijzondere talenten, ik ben alleen nieuwsgierig'. Kortom, om goede wetenschappers te krijgen, moeten we kinderen aansporen om nieuwsgierig te zijn en te blijven.

Carl Figdor, hoogleraar tumorimmunologie aan de Radboud Universiteit en voorzitter KNAW-commissie Basis en Voortgezet Onderwijs, benadrukt dat nieuwsgierigheid en de bijkomende creativiteit niet alleen belangrijk zijn voor toekomstige wetenschappers maar je ook helpen om een betere bakker of een betere verpleegkundige te worden. Bovendien, zo stelt Marieke Peeters, programmaleider Onderwijs en Onderzoek HAN Pabo en projectmanager Wetenschapsknooppunt Radboud Universiteit, ondersteunt nieuwsgierigheid het hele leerproces. Kinderen die graag iets willen weten, nemen lastige lesstof beter op.

De oplossing

De vraag is nu: hoe maken we van onze kinderen onderzoekende, nieuwsgierige en creatieve mensen?

Om te beginnen moeten we veel eerder en actiever aan de slag met de natuurlijke nieuwsgierigheid van kinderen, zo stelt Figdor. Er zijn wel pogingen hiertoe gedaan op basisscholen – denk aan het programma ‘verbreding techniek basisonderwijs’ - maar in de praktijk blijkt dat leerkrachten minder geïnteresseerd zijn om hier iets mee te doen dan ze aanvankelijk aangaven. Begrijpelijk vindt Figdor, want ze hebben nooit geleerd om ‘nieuwsgierig te denken’. Het is voor hen dus heel moeilijk om dit over te brengen. Marieke Peeters beaamt dit. Als je leraren vraagt op een lijstje aan te vinken wat ze belangrijk vinden om kinderen bij te brengen, kruisen de meeste docenten het vakje ‘nieuwsgierigheid’ wel aan. Maar als je dezelfde vraag open stelt, komt niemand met de term nieuwsgierigheid op de proppen. Figdor pleit dan ook voor serieuze bijscholing van docenten en een aanpassing van de Pabo-opleiding.

Figdor krijgt hierin bijval van Maarten Kleinahans, hoogleraar aardwetenschappen aan de Universiteit Utrecht en in zekere zin ook van Barbara Visser, beeldend kunstenaar en voorzitter van de Akademie van Kunsten. Zij stellen beiden dat er een attitudeverandering moet komen bij leerkrachten. Nieuwsgierig denken, kansen bieden om je te verwonderen over iets en het aansporen van creativiteit en verbeeldingskracht moet meer worden ingebed in het hele onderwijs. Het moet niet alleen in de kunstvakken aan bod komen (Visser) maar moet een basisattitude zijn van de docent. Binnen alle vakken moet kijken en luisteren meer gestimuleerd - en vragen stellen actiever aangewakkerd worden bij kinderen. Daarnaast moeten kinderen de ruimte krijgen om hun vragen zélf te onderzoeken.

Praktijkvoorbeelden

Kleinahans geeft een paar mooie voorbeelden van onderzoeken die kinderen zelf kunnen uitwerken: hoe onderzoek je waarom het handig is om een ei te gebruiken als je pannenkoeken gaat bakken – je kunt immers ook pannenkoeken bakken met alleen melk en meel? Waar stroomt een rivier sneller: in een brede of in een smalle rivierbedding?

Visser komt met een voorbeeld van een project dat de verbeeldingskracht van kinderen kan stimuleren. Ze toont beelden van een klas waarin kinderen één minuut lang allerlei bijzondere geluiden te horen krijgen. Het levert prachtige plaatjes op van zeer geconcentreerde kinderen die met hun ogen dicht de geluiden tot zich laten doordringen.

Gijs Scholten van Aschat, acteur en lid van de Akademie van Kunsten, laat zien van hoe je de soms zwakke verbeeldingskracht van kinderen kunt versterken door ze een bepaalde rol te laten spelen die eigenlijk heel ver van ze af staat. Hij vertelt het verhaal van twee moslimmeisjes die allebei een mannelijk karakter gingen spelen uit Hamlet: Rozencrantz en Guildenstern. Voor de meisjes een niet eenvoudige opgave maar tot plezier van Van Aschat bleken de aanvankelijk ongeïnteresseerde mannelijke klasgenoten ze bijzonder goed te kunnen helpen om zich als een echte man te gedragen. Beeldende kunsten, zo stelt Scholten van Aschat, creëren een parallelle wereld. Het maakt de wereld voor kinderen groter en dat prikkelt de nieuwsgierigheid.

Wat het aanwakkeren van nieuwsgierigheid en verbeeldingskracht juist met hele jonge kinderen kan doen werd mooi in beeld gebracht door Annemieke Huisingh, projectleider van het ‘Atelier van licht’. Zij toonde beelden van peuters en kleuters die kruipend door een bosje, en turend in insectenhulletjes de natuur onderzoeken en hun vondsten vervolgens met klei verwerken. En ze liet zien hoe kinderen en hun ouders in het ‘Atelier van licht’ experimenteren met lichtbreking, kleurenfilters en schaduw.

Discussie

Na afloop lijkt er weinig discussie over de vraag of we kinderen meer moeten stimuleren om nieuwsgierig te zijn. Enkele docenten in de zaal vragen zich wel af welke gevolgen dit zal gaan hebben voor het onderwijs. Gaan we nu weer een slinger maken van cognitief naar creatief/ nieuwsgierig? Gaat het onderwijs nu voor de zoveelste keer op de schop? En zijn we het wiel niet eigenlijk opnieuw aan het

uitvinden? Juist in de oude boeken over kleuters wordt het belang van spelen en zelf ontdekken erg onderstreept, zo stelt een onderzoeker die in een ver verleden de opleiding tot kleuteronderwijzer had gevolgd.

Paul Schnabel van het onderwijsplatform2032 probeert de docenten gerust te stellen door te benadrukken dat zij zich niet buigen over het curriculum maar meer over de bredere uitgangspunten van een school: wat willen we met school bereiken? Het antwoord zal verder gaan dan alleen het vergroten van kennis. Het gaat ook over samenleven en persoonsvorming.

Andere zorgen die worden geopperd zijn de sleetsheid van de begrippen 'nieuwsgierigheid', 'creativiteit' en 'innovatief denken'. Hoe voorkom je, vraagt dagvoorzitter Sandra Rottenberg, dat scholen nu massaal gaan zeggen 'wij zijn een nieuwsgierige school?'

Volgens Carl Figdor is dat te voorkomen als je de leerkrachten beter opleidt. Hij is sterk voorstander van een academische Pabo. Niet iedereen in de zaal is het daar mee eens. Goede bijscholing moet ook mogelijk zijn. Eén leerkracht uit de zaal is verontwaardigd: zij herkent zichzelf helemaal niet in het beeld dat van de leerkracht wordt geschetst.

Tot slot wordt er nog gediscussieerd over de vraagstelling van staatssecretaris Dekker. Is die niet te veel economisch gedreven, vraagt Barbara Visser zich af. Paul Schnabel van het onderwijsplatform2032 ontkent dit. Weer benadrukt hij de andere doelstellingen van het platform – persoonsvorming, maatschappelijke toerusting.

Wel zegt hij dat we ons moeten buigen over wat minder kan in het curriculum. Daar krijgt het platform nog weinig input voor. Het gaat dan om vragen als: Hoe belangrijk is Grieks nog? Of schoonschrijven? En hoe belangrijk is het dat leerlingen een tweede vreemde taal leren, bijvoorbeeld Duits, of volstaat Engels? Barbara Visser vindt het vreemd dat kinderen geen Duits meer zouden hoeven leren omdat ze het niet leuk vinden. Misschien moeten we de stof dan wel anders brengen, oppert ze.

Gijs Scholten van Aschat hekelt de afrekencultuur en het 'meten-is-weten-denken' dat het onderwijs is binnengeslopen. Moeten vakken als Duits en Grieks altijd meetbaar nut opleveren? Misschien doet het wel iets met kinderen dat onmeetbaar is. Voortdurend alles willen meten is niet echt bevorderlijk voor de creatieve ontwikkeling van een kind, zo stelt hij.

Maarten Kleinhans is dat niet helemaal met Van Aschat eens. Toetsen is volgens hem wél belangrijk. Wél zouden we nieuwe instrumenten moeten ontwikkelen waarmee je de creativiteit van kinderen kunt meten. Creativiteit zie je namelijk niet terug in de PISA-cijfers.

Carl Figdor sluit de dag af met een aantal conclusies:

De hamvraag is: hoe breng je een nieuwe manier van denken in de school waarbij verbeeldingskracht en nieuwsgierigheid centraal staan?

Hij oppert dat we de antwoorden moeten zoeken in het doorontwikkelen van bestaande en succesvolle ateliers, werkplaatsen experimenteerruimtes. Daarnaast moeten we onderwijs ook meer gaan zien als georganiseerde nieuwsgierigheid. Om deze andere manier van denken ook in de praktijk voelbaar te maken moeten de docenten anders geschoold of bijgeschoold worden.

Moet het hele curriculum daarvoor op de schop? Nee, zegt Figdor. 'Maar we moeten wel accenten gaan verleggen.'

Deze publicatie kan als volgt worden aangehaald:
KNAW (2015). *Het nieuwsgierige kind. Leren wat je moet doen als je niet weet wat je moet doen. Journalistiek verslag Expertbijeenkomst Het nieuwsgierige kind, 8 juni 2015.* Amsterdam, KNAW.